

Dr. GAAL GYÖRGY

IFJ. GYERGYAY ÁRPÁD (1881–1952), A FÜL-ORR-GÉGÉSZET TUDÓSA

Fél évszázaddal ezelőtt, 1952. április 3-án magyarok és románok, orvosok és betegek százai kísérték házsongárdi nyughelyére a város évtizedek óta legismertebb fül-orr-gégészét, igazságtalanul meghurcolt egyetemi tanárát, dr. Gyergyay Árpádot. Székely lófő eredetű, a 18. század eleje óta Kolozsvárt élő és a polgári életben vezető szerepet játszó unitárius családból származott. Édesapja, id. Gyergyay Árpád (1845–1881) is orvostudós volt: a vérátömlesztés és az antiszeptikus sebészet erdélyi úttörőjeként tartják számon a lexikonok. Fia születése előtt három hónappal ragadta el a halál.

Az 1881. április 27-én Kolozsvárt született ifj. Gyergyay Árpádot özvegy édesanyja mellett elsősorban az Unitárius Kollégium nevelte. Itt tanára, Nyiredy Géza szeretettette meg vele a természettudományokat, s megérett benne az elhatározás, hogy kiteljesíti édesapja derékba tört pályáját. 1899–1905 között végezte orvosi tanulmányait a kolozsvári egyetemen. Olyan kitűnő professzorai voltak, mint a zoológus-hisztológus Apáthy István, az anatómus Davida Leó, a sebész Brandt József és a belgyógyász Purjesz Zsigmond. A legnagyobb hatást azonban a kórbonctanász Buday Kálmán tette rá, aki mellett már V. éves korában gyakornok lehetett. 1904-ben közölte első dolgozatát az Orvosi Hetilapban, s rögtön pályadíjat nyert vele. Éveken át a Sebészeti Klinikán volt műtönövendék, s itt figyelte fel az akkor önállósuló, mivelénk még alig ismert és művelt diszciplínára, a fül-orr-gégészetre. 1907-től e szak tanulmányozását tekintette életcéljának, rövidesen a klinikán is rábízták e betegségek gyógyítását. Egyetemi ösztöndíjjal Bécsbe küldték, ahol a legjobb szakemberek, professzorok előadásait hallgathatta, részt vehetett műtéteiken. A következő években már Berlin, Freiburg, Párizs és London fül-orr-gégészeti kórházaiban tökéletesíthette tudását. 1912-ben e tárgy magántanára lett a kolozsvári egyetemen. Két év múlva a Trefort (ma V. Babeş) utca alján ma is álló házban ő nyitotta meg a város első fül-orr-gége klinikáját. 1916-ban rendkívüli tanári címet kapott.

Gyergyay szépen alakuló egyetemi karrierje kitartó, következetes gyógyító és kutatómunka eredménye. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvos-természettudományi Szakosztályának ülésein már 1907-től dolgozatokat olvas fel, betegbemutatókat tart. 1910-től pedig olyan felfedezésekről, új műtéti eljárásokról, maga szerkesztette műszerekről számol be, amelyekkel rövidesen németországi, franciaországi és angliai kongresszusokon is feltűnést kelt. Így a direkt orr-garat-vizsgálat, a fülkürt-tágítás bevezetése, az orrgarat reflexingerlekenységének leírása új lehetőségeket teremtett a gyógyító munkában.

A magyar egyetem 1919-es bezárását követően Gyergyay azon kevesek közé tartozik, akik búcsút mondanak az egyetemi karriernek, s itt maradnak Erdélyben. Magánrendelőt, majd kis szanatóriumot nyit a Hegedűs Sándor (ma Gh. Şincai) és Jókai utca sarkán álló házában, s a rendszeres betegellátás, nehéz műtétek mellett lehetőséget talál tudományos kísérletei, kutatómunkája folytatására. Eredményeiről az évről évre megrendezett nemzetközi kongresszusokon tart érdeklődéssel fogadott előadásokat. Elsőként írja le a fülkürtmozgásokat, s e szerv legjobb európai szakemberévé válik, még Németországból is hozzá küldik a betegeket. Hírnevére jellemző, hogy amikor 1927 novemberében Ion I. C. Brătianu miniszterelnök állapota válságosra fordult, a nemzetközi orvoskonzílium Gyergyayt ajánlotta a kockázatos gégeműtét elvégzésére. Mire azonban Bukarestbe ért, a politikus halálhírével fogadták. Az 1930-as évek végén fedezte fel Gyergyay a szájsebészetben ma is nap mint nap alkalmazott vezetési érzéstelenítést, alkalmazását több európai fővárosban betegeken mutatta be. Az 1940-es években a hallásmechanizmust kutatta, és egy új halláselmélet kidolgozására tett kísérletet.

A bécsi döntést követően őt és Koleszár Lászlót bízzák meg az egyetemi klinikák átvételével, a kormányzó Corvin-koszorúval tünteti ki. A Fül-orr-gégészeti Klinika igazgató professzorává nevezik ki, dékánnak is megválasztják. Alkalma nyílik rendkívüli tudását, egyéni eljárásait továbbadni a fiatalabb orvosoknak. 1944 őszén sem menekül el Kolozsvárról. 1945. januárjában a „tisztogató bizottság” a közé a 29 egyetemi tanár közé sorolja, akiket „antidemokratikus” magatartásuk miatt eltávolítanak az egyetemről. De közülük egyedül Gyergyay tartózkodott a városban: így őt letartóztatták, hosszas kivizsgálás után semmit sem tudtak rábizonyítani.

Gyergyay nemcsak híres tudós, de kitűnő gyakorló orvos, biztos kezű sebész volt. Magán-sanatóriumában a legbonyolultabb fejműtétekre vállalkozott. Neve félszázadon át fogalomszámba ment Kolozsváron. Emberek ezrének adta vissza hangját, hallását, egészségét. Példát mutatott arra, hogyan lehet a mindennapi gyógyító munkát – tudományos keretein kívül is – összekapcsolni az újító, felfedező kutatással.

Jegyzet

¹ Keresztény Magvető, 1996. 2. sz. 84–91 old.

KOVÁCS SÁNDOR

ISTEN AZ EGYSÉG FORRÁSA*

Ez 36,24–28; Jn 17,20–24.

Kedves Testvéreim! Engedjék meg, hogy unitárius tanártársaim nevében is megköszönjem, hogy az egyetemes imahét alkalmával ránk is gondoltak. Különös öröm és megtiszteltetés számomra, hogy itt lehetek, hiszen az elmúlt tizenöt esztendőben imahét alkalmával unitárius lelkész nem szolgált a Protestáns Teológiai Intézetben. Bizonyára az sem a véletlen játéka, hogy e hét ötödik napján Isten gyermekeinek és teremtményeinek egységéről elmélkedhetünk. Az új évezred hajnalán, úgy tűnik, közös forrásból merítünk, és nem az idejétmúlt felekezetieskedés poshadt, sokszor zavaros vizével, hanem az egység forrásának üdítő harmatával oltjuk szomjunkat. Adja Isten, hogy mai együttlétünk gyümölcsöző legyen.

Beszédem alap gondolatát Ezékiel próféta könyvéből választottam. A prófétát Júda vezető politikusaival együtt az első deportálások alkalmával hurcolták Babilonba, és ott saját életén keresztül tapasztalta meg a szétszórtság, s a kisebbségi lét nyomorúságait és áldásait. Az elhurcoltak lelkében még élhetett a hazatérés reménye, de egy évtized múlva a Kébár folyó partján már csak sírni lehetett, elsíratni végérvényesen Jeruzsálemet. A huszadik század nemzetünk és egyházaink történetében babiloni fogság volt. Hogy hány sarkába szórattattunk szét a világnak, s hogy mit jelent kisebbségben, kiszolgáltatottan, élni arról bőséges tapasztalataink vannak. Mind nemzeti, mind vallási szempontból a kisebbségek, a szétszórtak csoportját gyarapítjuk. Ezzel már bűnnek is ereszthetnénk fejünket, mert keserű igazság a többség igazsága, és minden józanul gondolkodó ember felismeri, hogy a lassú felmorzsolódás, a többségben való felszívódás babiloni fogságába kerültünk. A Szamos partján elsíratathnánk mi is végérvényesen Jeruzsálemünket, ha a szent város csak a siratófalat juttatná eszünkbe. A mi Jeruzsálemünket nem elsíratni kell, hiszen az az áldozatnak és a győzelemnek, Isten irántunk való jóságos szeretetének helye. Az Istennek mindig gondja volt választott népére, Ezékielt prófétájává hívta el, és feladatául

---

* Elhangzott a Protestáns Teológiai Intézetben az ökumenikus imahét alkalmával